

Veranderagenda

Audit

Continuïteit

Voortgangsnotitie werkgroep Continuïteit

Dit document bevat bladwijzers en hyperlinks

Adobe Acrobat bladwijzers - toetsencombinatie "Ctrl-b"

tekst is een interne document- of externe hyperlink

Veranderagenda **Audit**

Continuïteit

Over deze publicatie

Deze publicatie is een uitgave van de Koninklijke Nederlandse Beroepsorganisatie van Accountants. De inhoud is tot stand gekomen op initiatief van de Stuurgroep Publiek Belang en onder verantwoordelijkheid van de Werkgroep Continuïteit.

Deze publicatie is samengesteld voor leden en derden. De publicatie heeft geen status in het kader van de beroepsuitoefening, wel kan worden verwezen naar publicaties die een dergelijke status wel hebben.

© 2023

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevens bestand of openbaar worden gemaakt in enige vorm of op enige wijze dan ook, zonder voorafgaande toestemming.

Inhoud

Inleiding.....	4
Fase 1: Onderzoek naar oorzaken.....	5
Aanpak werkgroep.....	5
Oorzakenanalyse.....	6
Fase 2: Oplossingsrichtingen en stappenplan.....	7
Voorgestelde oplossingen.....	7
Voorgestelde oplossingen - per thema.....	8
Stakeholders.....	13
Statusoverzicht vervolgfase.....	14
Tot slot.....	15

Inleiding

Organisaties die met vertrouwen naar de toekomst kijken, dragen bij aan een duurzame en veerkrachtige economie. Continuïteit van organisaties is dan ook van belang voor ons allemaal. Echter, bedrijfsmodellen veranderen continu, onder andere door groeiende digitalisering en de impact van klimaatverandering. Wat vandaag nog toekomstbestendig is, is dat morgen wellicht niet meer.

Zeker nu, met de situatie in Oekraïne en de onzekerheden die dit meebrengt voor organisaties ten aanzien van de wereldwijde supply chains, rente en inflatie, de energietransitie enz.. Niet eerder was de wereld zo onzeker. En dat maakt de continuïteit van organisaties, hun toekomstbestendigheid, in deze tijd een nog belangrijker onderwerp. Binnen de keten en voor alle stakeholders van organisaties.

Uit de werkzaamheden van de werkgroep continuïteit van de afgelopen anderhalf jaar komt één onderwerp constant terug, en dat is het hebben van voldoende aandacht voor de omgeving waarin organisaties zich bevinden, zowel door de organisaties zelf, als door de accountants. Heeft de organisatie duidelijk voor ogen welke risico's zich allemaal voordoen zowel binnen als buiten de organisatie, hoe deze gemitigeerd kunnen worden en welke impact de resterende netto risico's hebben op de organisatie en haar financiële huishouding? En zoomt de accountant voldoende uit om de organisatie adequaat uit te dagen op de kwaliteit van de risicobeoordeling, de robuustheid van de mitigerende maatregelen en de impact daarvan op (de controle van) de jaarrekening?

Juist in deze tijd van grote (mondiale) veranderingen is alertheid van eenieder in de keten cruciaal als het gaat om de toekomstbestendigheid van een organisatie. In de door de werkgroep voorgestelde oplossingen, die de oorzaken vanuit haar oorzakenanalyse adresseren, komt dit punt dan ook op meerdere plaatsen terug.

Na anderhalf jaar is voor de werkgroep een natuurlijk overgangsmoment ontstaan; de oorzaken zijn onderzocht en passende oplossingen zijn voorgesteld. Hiermee is fase 1 van de werkzaamheden afgerond. Fase 2 zal bestaan uit het verder brengen van de voorgestelde oplossingen. In deze publicatie geven we een kort chronologisch overzicht van de uitgevoerde werkzaamheden in fase 1, de te nemen stappen in de vervolgfase en lessons learned.

Fase 1:

Onderzoek naar oorzaken

De werkgroep continuïteit, met daarin diverse collega's van OOB kantoren en de SRA, voorgezeten door Agnes Koops (PwC), is in februari 2021 van start gegaan. Agnes Koops heeft haar rol als sponsor vanuit de Stuurgroep Publiek Belang (SGPB) per 1 juli 2022 overgedragen aan Wytse van der Molen (PwC).

Aanpak werkgroep

In mei 2021 heeft de werkgroep haar **werkplan** gepubliceerd, waarin met name de vraag welke factoren een rol spelen bij het tijdig en adequaat signaleren van continuïteits-vraagstukken bij een onderneming centraal stond. In dit plan is ook de te volgen aanpak geschetst, namelijk het uitvoeren van een oorzakenanalyse, het voorstellen van oplossingen naar aanleiding daarvan en uiteindelijk het meten van het effect van de voorgestelde oplossingen:

Aanpak Werkgroep Continuïteit

Daarnaast heeft de werkgroep een **continuïteitsgids** opgesteld. Deze gids, bedoeld om de controlerend accountant te ondersteunen bij de beoordeling van de continuïteit van de gecontroleerde entiteit, is in september 2021 gepubliceerd.

Oorzakenanalyse

De uitgevoerde **oorzakenanalyse** bestond uit een analyse op data omtrent faillissementen in de periode 2012 – 2020, uitgevoerd door de FAR en een onderzoek naar oorzaken waarom de kwaliteit van de werkzaamheden van de accountant in het kader van continuïteit soms tekortschiet. Dit onderzoek bestond uit zowel kennisname van wetenschappelijke artikelen over dit vraagstuk, als uit interviews met accountants en diverse stakeholders.

Het **data-onderzoek** heeft met name blootgelegd dat de wettelijke informatieplicht op meerdere punten vaak niet wordt nageleefd. Hierbij gaat het bijvoorbeeld om deponeren: van de wettelijk controleplichtige organisaties deponeert 88% het jaar voorafgaand aan het faillissement geen jaarverslaggeving binnen de wettelijke termijnen. Ook werd aangetoond dat 70% van de gedeponeerde jaarrekeningen voorafgaand aan een faillissement geen expliciete toelichting van het management over de continuïteit bevat. Vanuit de beroepsgroep en enkele stakeholders zijn enkele verdiepende vragen gekomen die nader onderzoek rechtvaardigen. Deze hebben wij opgenomen onder het kopje 'vervolg'.

Uit het wetenschappelijk onderzoek kwam vooral naar voren dat de Nederlandse situatie nog onvoldoende onderzocht is. Hier ligt dus ruimte voor vervolgonderzoeken.

Uit internationaal onderzoek kwam een belangrijke conclusie naar voren, die ook door het FAR data-onderzoek werd gestaafd: de veronderstelde self-fulfilling prophecy van het opnemen van informatie over de continuïteit door de accountant is zeer onwaarschijnlijk. Van de organisaties met een GCO (going concern opinion, of waarschuwing van de accountant) is 99,3% na een jaar niet failliet.

De interviews met accountants en stakeholders laten de daadwerkelijke root causes zien. Uit in totaal 18 interviews zijn 316 observaties gedestilleerd. Deze observaties zijn verdeeld in 37 verschillende root cause-factoren, die weer geclusterd zijn in vier thema's:

1. Het echt kennen van de organisatie en de ontwikkelingen.
2. De professionele autonomie.
3. Duidelijke verwachtingen, mogelijkheden en communicatie.
4. Prioriteit in de verantwoording.

Oplossingsrichtingen en stappenplan

Voorgestelde oplossingen

De door de werkgroep uitgevoerde oorzakenanalyse, inclusief data-onderzoek, heeft helder gemaakt waar de verbeterpunten liggen. Met de voorstellen voor oplossingen die nu voorliggen wordt invulling gegeven aan de verbeterpunten. Ook wordt een voorstel gedaan voor verdere data-analyse, om een aantal bevindingen nog nader te duiden. Met de voorgestelde oplossingen beoogt de werkgroep een aantal doelen te bereiken:

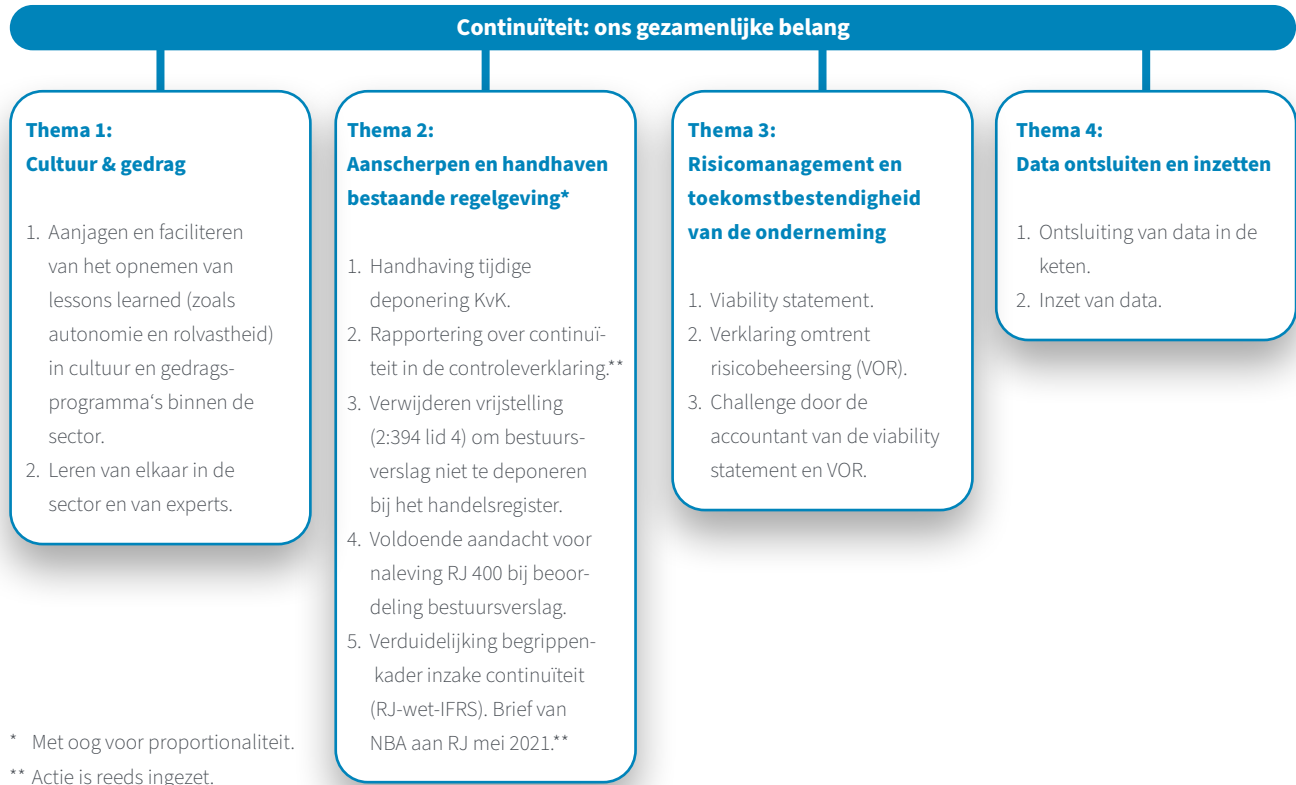
- 1. Voor de accountantssector:** Het hebben en behouden van een open en veilige organisatiecultuur, met autonome en rolvaste professionals die het vermogen hebben tot zelfreflectie, die goed én bad practices met elkaar delen en die in staat zijn de gecontroleerde organisaties uit te dagen op de uitgangspunten die ten grondslag liggen aan hun continuïteit en toekomstbestendigheid.
- 2. Voor reeds bestaande regelgeving:** Een aantal zaken rondom continuïteit is (goed) geregeld in reeds bestaande regelgeving, of in recent geïntroduceerde standaarden. De naleving van deze regelgeving, of soms aanscherping, kan echter beter om zodoende meer bij te dragen aan transparante informatievoorziening aan het maatschappelijk verkeer. Denk hierbij aan eenduidigheid in terminologie rondom continuïteit (wet, RJ, NV COS), communicatie door organisatie over continuïteit in jaarrekening en directieverlag, tijdige deponering, etc.
- 3. Voor inzicht in de toekomstbestendigheid van organisaties:** In de huidige tijd, waarin mondiale ontwikkelingen elkaar snel opvolgen en grote impact kunnen hebben op organisaties en hun businessmodel, is het zaak beter inzicht te krijgen in de toekomstbestendigheid en weerbaarheid van organisaties. Adequate regelgeving hieromtrent ontbreekt echter momenteel.
- 4. Voor de accountantssector:** Gebruik van objectieve data. Dit betreft de inzet van data in de controle door het delen van tools en digitale oplossingen in de sector alsook het onderzoeken van de mogelijkheid van het delen van data in de keten. Er is veel informatie beschikbaar, maar die kan momenteel niet worden ontsloten naar andere actoren in de keten, zoals de accountant.

Voorgestelde oplossingen - per thema

De werkgroep Continuïteit heeft oplossingen gedefinieerd langs de lijnen van deze doelen, verwoord als zijnde thema's.

Continuïteit | de rol van de accountant

Bij elk thema zijn de oplossingen nader uitgewerkt, is aangegeven wat wij doen als beroepsgroep/sector, maar is ook duidelijk verwoord wat we van de andere actoren in de keten verwachten. Daarnaast is opgenomen hoe we de voortgang en (waar mogelijk) het effect van de oplossing willen meten (zie onderstaande tabellen).

Thema 1:

Aanscherping cultuur en gedrag

Oplossing	Wat wij doen als beroepsgroep	Wat wij verwachten van andere actoren in de keten	Voorstel effectmeting	Status December 2022
Het echt kennen van de gecontroleerde organisatie en haar omgeving, oog hebben voor 'rode vlaggen' in de controle	<p>Zorgen voor integratie van de ISA315R binnen de trainingsprogramma's voor accountants, met verankering van cultuur en gedrag in de training.</p> <p>Uitbrengen van analyse 'rode vlaggen', delen in de sector.</p> <p>Aanbeveling aan accountantsorganisaties: betrekken van business recovery specialisten bij risico op discontinuïteit.</p>	-	<p>Programma uitgerold (eind 2022)</p> <p>Analyse rode vlaggen gedeeld (najaar 2022)</p> <p>Accountantsorganisaties: thematische review op kwaliteit documentatie ISA315R en betrokkenheid business recovery specialisten (zomer/najaar 2023)</p>	Publicatie begin 2023
Aanjagen en faciliteren van het opnemen van lessons learned in cultuur en gedragsprogramma's binnen de sector.	Themaregisseur cultuur en gedrag aangesteld bij de NBA die de leerpunten (zoals autonomie, rolvastheid) meeneemt in een sector breed cultuurprogramma	-	<p>Programma uitgerold (midden 2023)</p> <p>Opnemen in cultuuronderzoek ter onderbouwing AQL's (voorjaar 2023)</p>	Cultuurprogramma goedgekeurd door bestuur
Leren van elkaar in de sector en van experts	<p>Delen van rapportage oorzakenanalyse met Wta-vergunninghouders, met terugkoppeling over genomen acties.</p> <p>Bespreken rapportage oorzakenanalyse met bureaus vaktechniek (verstrekte verklaringen e.d.)</p> <p>Webinar over lessons learned, status oplossingen in de sector</p> <p>Periodiek delen leerervaringen binnen SGPB</p>	-	<p>Terugkoppeling vergunninghouders over genomen acties (eind 2022)</p> <p># deelnemers webinar (zomer 2022)</p> <p># gedeelde leerervaring in SGPB (eind 2023)</p>	<p>Webpagina's continuïteit gepubliceerd met achtergronden, publicaties & tools</p> <p>Webinars op 24-06-'21 #2543 09-12-'21 #1854 09-06-'22 #747</p>

Thema 2:

Aanscherpen en handhaven bestaande regelgeving

Oplossing	Wat wij doen als beroepsgroep	Wat wij verwachten van andere actoren in de keten	Voorstel effectmeting	Status December 2022
Rapportering over continuïteit in de controleverklaring	Verplicht rapporteren over continuïteit in de controleverklaring, vanaf verslagjaar 2022 (met pilot in 2021) via aanpassing Standaard 700 en uitbrengen Handreiking 1151, 'Rapporteren over de controleaanpak continuïteit in de controleverklaring'.	Directieverslag opstellen conform de eisen van RJ 400	Onderzoek naar kwantiteit en kwaliteit verplichte rapportering in jaarrekeningen 2021 (najaar 2022)	Handreiking 1151 'Rapporteren over de controleaanpak continuïteit in de controleverklaring' is definitief gepubliceerd eind 2022. Onderzoek loopt, rapportage Q1 2023.
Verduidelijking begrippenkader inzake continuïteit (RJ -wet -IFRS)	Brief verzonden door NBA aan RJ in mei 2021. Sindsdien zijn wij in gesprek gebleven over status van het verzoek en de opvolging.	RJ: verduidelijken van begrippenkader	Status opvolging door RJ (najaar 2022)	RJ is akkoord met tekstvoorstellen begrippenkader.
Handhaven van tijdige deponering jaarrekeningen bij KvK, inclusief controleverklaring	Organisaties aanspreken op tijdig opmaken en deponeren van de jaarrekening.	Wetgever: handhaven van tijdige deponering van jaarrekening, inclusief controleverklaring, door organisaties en accountants.	Status opvolging (najaar 2022)	Onderwerp van gesprek in afstemming met stakeholders.
Verwijderen vrijstelling om directieverslag niet te deponeren bij het handelsregister	Gesprek starten met wetgever en KvK over mogelijkheden handhaven van tijdige deponering jaarrekening, inclusief controleverklaring, naar voorbeeld Duitsland. Verkennende gesprekken starten met ministeries	Wetgever: doorvoeren wetswijziging ten behoeve van verwijderen vrijstelling.	Status opvolging (najaar 2022)	Doorlopend over in gesprek met stakeholders.

Thema 3:

Risicomanagement en toekomstbestendigheid van de onderneming

Oplossing	Wat wij doen als beroepsgroep	Wat wij verwachten van andere actoren in de keten	Voorstel effectmeting	Status December 2022
<p>Wettelijk verankeren van Verklaring omtrent risicobeheersing (VOR)*</p> <p>* met oog voor proportionaliteit</p>	<p>Separate werkgroep ingesteld die een voorbeeld van een VOR uitwerkt.</p> <p>Dit voorbeeld bespreken met stakeholders.</p>	<p>Opnemen van de VOR in de actualisatie van de Nederlandse Corporate Governance Code, wanneer deze hier geen plek krijgt dan deze wettelijk verankeren</p>	<p>Status opvolging (najaar 2022)</p>	<p>Voorbeeld is uitgewerkt.</p> <p>Doorlopend gesprekken met Stakeholders hierover.</p> <p>Onder de aandacht gebracht in NBA brief voor suggestie van wetgeving</p>
<p>Verplicht stellen van Viability Statement*</p> <p>* met oog voor proportionaliteit</p>	<p>Uitwerken voorbeeld Viability Statement</p> <p>Dit voorbeeld bespreken met stakeholders.</p>	<p>Wettelijk verankeren van Viability Statement danwel integreren (conclusie viability statement) in de VOR</p>	<p>Status opvolging (najaar 2022)</p>	<p>Voorbeeld is uitgewerkt.</p> <p>Onder de aandacht gebracht in NBA brief voor suggestie van wetgeving</p>
<p>Challenge door de accountant van het viability statement en de VOR.</p>	<p>Meer aandacht besteden aan risicomanagement bij de door ons gecontroleerde organisaties, opnemen in ons Learning & Development programma.</p>		<p>Status opvolging (najaar 2023)</p>	

Thema 4:

Data

Oplossing	Wat wij doen als beroepsgroep	Wat wij verwachten van andere actoren in de keten	Voorstel effectmeting	Status December 2022
Inzet van data	Opzetten werkgroep om mogelijkheden te verkennen tot het delen van tools en data.	-	Status opvolging (voorjaar 2023)	
Ontsluiting van data in de keten	Opzetten werkgroep om mogelijkheden te verkennen tot het delen van tools en data.	Openheid om dit in de keten samen verder te verkennen.	Status opvolging (voorjaar 2023)	

Stakeholders

Vanaf het opstellen van het werkplan tot en met het uitwerken van de voorgestelde oplossingen, heeft de werkgroep haar stakeholders op regelmatige basis geïnformeerd en betrokken.

Tot en met maart 2022 was de belangrijkste stakeholder de zogenaamde 'Expertgroep', bestaande uit enkele prominente personen uit het bedrijfsleven. Deze externe stuurgroep heeft, namens de Kwartiermakers Toekomst Accountancysector, gefungeerd als aanjager en sparringpartner van de werkgroepen continuïteit en fraude.

Daarnaast vervult het NBA Stakeholdersforum ook een belangrijke rol. Het NBA-Stakeholderforum fungeert als 'uitdager' van de Stuurgroep Publiek Belang. Het geeft gevraagd en ongevraagd advies met betrekking tot het proces, de voortgang en de uitkomsten van de projecten.

De werkgroep heeft ook de beroepsgroep op continue basis meegenomen in haar plannen. Dit heeft zij gedaan door middel van publicaties als haar werkplan en de continuïteitsgids en bijvoorbeeld **brochures over verplicht rapporteren over continuïteit** via de website van de NBA, als ook op andere NBA kanalen en via social media, maar ook door middel van drie succesvolle webinars (zie **webinar 1** | **webinar 2** | **webinar 3**).

Statusoverzicht vervolgfase

De status van de voorgestelde oplossingen per thema is per december 2022 als volgt:

Thema 1 - Aanscherping cultuur en gedrag

Thema 1 wordt verder uitgewerkt in het opgestelde cultuurprogramma van de door de NBA aangetrokken Director Transformation. Hiervoor is inmiddels intensief contact tussen de themaregisseur continuïteit en de Director Transformation. Onder dit thema valt ook 'het echt kennen van de organisatie en de ontwikkelingen'. In relatie tot de nieuwe Standaard ISA 315R is de werkgroep gestart met het uitwerken van een document dat rode vlaggen omtrent continuïteit belicht, en de accountant helpt bij het identificeren daarvan. De verwachting is dat dit document begin 2023 gepubliceerd zal worden.

Thema 2 - Aanscherpen en handhaven bestaande regelgeving

Thema 2 is nader uitgewerkt in een plan, dat door de manager Public Affairs van de NBA is opgesteld in afstemming met de themaregisseur continuïteit. Onderdeel van dit plan is de thema's bij diverse stakeholders onder de aandacht te brengen.

Thema 3 - Risicomanagement en toekomstbestendigheid van de onderneming

Thema 3 is inmiddels meerdere malen besproken met de Expertgroep en de Kwartiermakers. De werkgroep continuïteit heeft een voorbeeld van een Viability Statement uitgewerkt en een separate werkgroep heeft hetzelfde gedaan voor de Verklaring Omtrent Risicobeheersing (VOR). In haar brief aan de Tweede Kamer bij de vierde voortgangsrapportage van de Kwartiermakers, d.d. 20 juli 2022, geeft de minister van Financiën aan dat zij het belang ziet van de Verklaring Omtrent Risicobeheersing, en voornemens is met de minister voor Rechtsbescherming in gesprek te gaan over wettelijke verankering indien de uitbreiding van de Code naar compliance- en operationele risico's niet door de Monitoring Commissie Corporate Governance wordt opgepakt.

Thema 4 - data

Thema 4 is een thema dat op hoger niveau (bij voorkeur Stuurgroep niveau) zal moeten worden opgepakt. Een separate werkgroep onder leiding van de NBA zal een inventarisatie moeten gaan uitvoeren naar de mogelijkheden tot het delen van tools en het ontsluiten van data binnen de keten.

Samenvattend zijn thema 1, 2 en 3, zoals hierboven beschreven, inmiddels grotendeels ondergebracht bij de juiste gremia/actoren. Thema 4 zal het komende half jaar verder worden opgepakt.

Tot slot

Tenslotte acht de werkgroep het zinvol nader onderzoek uit te voeren naar de achterliggende redenen van een aantal opvallende zaken die uit de data-analyse van de FAR naar voren zijn gekomen:

- De self fulfilling prophecy is niet waar: in 99% van de gevallen gaat een onderneming binnen 12 maanden na een verklaring met een vermelding van een materiele onzekerheid over de continuïteit niet failliet. Tegelijkertijd roept dit de vraag op of een dergelijke vermelding dan niet te gemakkelijk wordt gegeven, immers slechts in 1% van de gevallen leidt de waarschuwing tot een daadwerkelijk faillissement. Wij willen de FAR vragen of zij op basis van een steekproef in kaart kunnen brengen in hoeveel van die gevallen de accountant daadwerkelijk echt té voorzichtig is geweest.
- In 39 van de 62 verklaringen die door accountants in het Wta-domein over de periode 2012-2020 zijn afgegeven in het jaar voorafgaand aan het faillissement is geen verklaring met een vermelding van een materiele onzekerheid over de continuïteit opgenomen. Wij willen de FAR vragen in kaart te brengen of dit volgens hen wel had gemoeten.
- Tijdens onze oorzakenanalyse hebben wij regelmatig de vraag gekregen wat de reden van het faillissement is geweest van de genoemde 25 grootste faillissementen, wij stellen voor de FAR dit eveneens te laten onderzoeken.

Een kanttekening bij bovenstaande vragen is, of de informatie wel uit openbare data te halen is. Veelal zal dit lastig zijn. In dat kader is het goed te wijzen op een nog lopend onderzoek van de FAR naar de Auditor's Going Concern Decisions, waarbij ervaren accountants geïnterviewd worden. Verwachte publicatie later dit jaar.

Lessons learned

De werkgroep heeft inmiddels ruim anderhalf jaar intensief samengewerkt, met stakeholders binnen en buiten de sector en heeft daarbij uiteraard veel inzichten opgedaan. Naast de inzichten die uit de oorzakenanalyse zijn voortgekomen, deelt de werkgroep hierbij graag haar lessons learned uit de afgelopen anderhalf jaar:

- Een externe stuurgroep, die de functie van aanjager, klankbord en sparringpartner heeft, helpt om de focus te behouden en de werkgroep scherp te houden. Met name experts van buiten de sector, zoals curatoren, hebben een schat aan ervaring en kennis die zij kunnen delen, die ons kan helpen de plannen en oplossingen nog scherper neer te zetten.
- Binnen onze sector werken veel enthousiaste professionals, die graag een bijdrage leveren aan de ontwikkeling en verbetering van het vak. Daarbij is duidelijke governance belangrijk voor de voortgang en de motivatie van groepsleden.

Koninklijke Nederlandse
Beroepsorganisatie
van Accountants

NBA

Antonio Vivaldistraat 2
1083 HP Amsterdam
Postbus 7984
1008 AD Amsterdam

T 020 301 03 01
E nba@nba.nl
I www.nba.nl